

COSTURILE SOCIALE ÎN EVOLUȚIA ROMÂNIEI SPRE ECONOMIA DE PIAȚĂ

ADINA MIHĂILESCU

În evoluția sa actuală, societatea românească a cunoscut și cunoaște modificări lente sau rapide la toate compartimentele - proprietate, mijloace de muncă, cantitate și structură de bunuri materiale și spirituale (bogăție), mod și stil de viață, relații politice și economice interstatale etc.

În trecutul îndepărtat, schimbările respective au fost în general încete, nefiind resimțite prea puternic în decursul vieții fiecărei generații. Industrialismul a accelerat ritmul schimbărilor și, în consecință, acestea au marcat din ce în ce mai puternic, pe multiple planuri, viața fiecărei generații. Secolul al XX-lea și mai ales cea de-a doua jumătate a acestuia a amplificat întregul sistem de efecte pozitive, dar și pe cele negative. În acest sens au acționat și continuă să acționeze și modificările care au loc în sistemul de relații interstatale și îndeosebi integrarea economică de tipul celei specifice Uniunii Europene. Noile realități au generat, pe lângă consecințele favorabile și nefavorabile asupra condițiilor de trai ale populației, manifestarea unui puternic interes din partea instituțiilor de stat pentru adoptarea de măsuri care să atenueze efectele negative.

Pentru țările care, timp de câteva decenii, s-au abătut de la evoluția normală, adoptând sistemul de economie centralizată, impropriu manifestării legilor economice, **procesul de revenire la economia de piață** este însoțit de efecte contradictorii extrem de puternice asupra populației. O parte însemnată a acestora este afectată grav sau mai puțin grav de procesele și fenomenele care au loc. Amploarea privațiunilor materiale și spirituale la care sunt supuse anumite segmente ale populației, a incidențelor de ordin psihic ale acestor privațiuni sunt atât rezultatul dificultăților obiective care decurg din statornicirea unei economii cu mecanisme de reglare diferite de cele cunoscute anterior, cât și al priceperii factorului uman, al clasei politice în primul rând, de a dirija schimbările. Capacitatea diriguitoare a acestei clase își pune pecetea nu numai pe **adâncimea** efectelor sociale negative, dar și pe **durata** menținerii efectelor respective la nivelul cel mai apăsător, precum și pe sistemul de mijloace utilizate pentru diminuarea unor asemenea efecte.

Aceste suferințe ale unei părți importante din populație, definite în literatura de specialitate **costuri sociale** sunt caracteristice economiilor de piață și ele se manifestă pe multiple planuri. Pentru țara noastră ca și pentru alte țări central- și est-europene, costurile tranziției la economia de piață sunt amplificate de schimbările impuse de integrarea în Uniunea Europeană. Studiul **naturii, structurii și repartiției** costurilor sociale în interiorul societății românești se află încă la început, acest subiect necesitând adâncirea problematicii.

COSTURILE SOCIALE - CONCEPT COMPLEX

Consecințele nefavorabile, precum și măsurile pe care societatea le ia pentru atenuarea acestora sunt sintetizate în sintagma "costuri sociale".

În privința conținutului conceptului costuri sociale literatura sociologică și economică oferă înțelesuri întrucâtva diferite. Într-unul din articolele publicate în *Economistul* având în vedere perioada de tranziție, academicianul N. N. Constantinescu arată: "costurile sociale se referă la ceea ce **populația trebuie să suporte** (subl. ns.) pentru ca țara să treacă la economia de piață"¹. Din conținutul articolului reiese că asemenea costuri privesc, în principal, deteriorarea veniturilor nominale ale unei părți importante din populație și scăderea puterii de cumpărare a acestor venituri. După autorii *Tratatului de Economie Politică (Economics)*, costurile sociale sunt "costuri ale reformei, ce pot fi sintetizate în contribuția populației, în renunțările pe care aceasta trebuie să le accepte în vederea clădirii unei economii de piață eficiente"².

Și în literatura străină de specialitate apar asemenea înțelesuri. Astfel, autorii francezi ai *Dictionarului economic și social. 100 articole tematice. 1500 definiții* J. Bremond și A. Geledan explică conceptul de cost social ca "totalitatea sarcinilor pe care le suportă o colectivitate ca urmare a unei anumite activități, datorită condițiilor sale de muncă (boli, riscuri de invaliditate, reducerea speranței de viață, costul afectării vieții sale de familie din cauza lucrului din timpul nopții)"³.

Înțelesurile date costurilor sociale în frazele de mai sus converg spre condițiile materiale de trai, în sensul deteriorării acestora, ceea ce reprezintă esențialul, dar nu totul. Conținutul acestor costuri este redat într-un sens mai larg și după părerea noastră complet în *Dicționarul de sociologie*, apărut sub coordonarea profesorilor univ. Cătălin Zamfir și Lazăr Vlăsceanu, în 1998. Operând cu conceptul general de **cost social**, autorii dicționarului menționat arată că acesta include: 1. resursele economice și non-economice cheltuite pentru realizarea unei activități sociale; 2. efectele negative rezultate din activitatea socială. În legătură cu cea de-a doua componentă, în dicționar se arată că "analiza costurilor sociale este asociată cu tendința tot mai pregnantă de a lua în considerare (și în consecință și în calcul) mulțimea consecințelor directe și indirecte ale activității subsistemelor care compun societatea"⁴.

Din cele arătate mai sus reiese că, în sensul larg și complet, conceptul "costuri sociale ale tranziției" include, pe de o parte, **deteriorările** care au loc în

¹ A se vedea N.N. Constantinescu, *Dileme ale tranziției la economia de piață*, Editura AGER - Economistul, București, 1992, p. 25.

² Academia de Studii Economice. Catedra de economie politică (coordonator prof. dr. N. Dobrotă), *Economie politică (Economics)*, București, 1993, p.610.

³ J. Bremond și A. Geledan, *Dicționar economic și social. 100 articole tematice. 1500 definiții*, Editura Expert, București, 1995, p. 109.

⁴ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu și colab., *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, București, 1998, p.142.

condițiile materiale și spirituale ale unei părți importante din populație ca urmare a unor prefaceri dar și datorită modului în care sunt administrate aceste prefaceri, și pe de altă parte, **efortul** (în principal cel financiar) făcut de stat pentru limitarea acestor deteriorări.

În publicația săptămânală de informare economică a Academiei Române - Institutul Național de Cercetări Economice, autoarele Maria Poenaru și Maria Molnar definesc dimensiunea adevărată a costurilor sociale și a eficienței acestora în capitolul *Costurile sociale. Probleme teoretico-metodologice*⁵ cu ajutorul a două categorii mari de analize și anume: 1. cele referitoare la modificările negative sau nedorite ce se înregistrează în condițiile de existență ale oamenilor în raport cu evoluțiile firești sau cu un standard de referință; 2. cele care privesc costurile necesare combaterii efectelor negative ale dezvoltării în plan social sau asociate promovării unor politici (programe) ce urmăresc realizarea unor obiective sociale precise”.

Observarea realității permite următoarea **structurare** a costurilor sociale:

a. costuri obiective, cele ce decurg din desfășurarea propriu-zisă a fenomenelor și proceselor, ce nu pot fi ocolite;

b. costuri produse de erori în politica economică și financiară, de slăbiciuni și neajunsuri ale legislației;

c. costuri rezultate din repartitia veniturilor între diferite categorii de populație, în interiorul societății.

Conținutul costurilor sociale se manifestă, în modul cel mai dureros, prin lipsurile și suferințele materiale ale diverselor categorii ale populației. Totodată, la nivelul populației, aceste costuri includ și suferințe morale, lipsuri educaționale și alte efecte pe plan spiritual. Astfel, în cazul șomerilor pot apărea stări de apatie, de blazare, de insatisfacție etc.

Costurile sociale își au sursa în situația economică internă. Or, așa cum se știe, după 1989 economia românească nu numai că nu s-a menținut la nivelul din perioada anterioară, perioadă în care înregistrase o modificare negativă a trendului, dar a cunoscut un declin însemnat. Pe acest fond s-au manifestat și se manifestă astfel de fenomene, cum sunt: **inflația și șomajul**.

Întâlnite în toate țările cu economie de piață, în România aceste fenomene cunosc, din diferite motive, o intensitate ridicată și, bineînțeles, afectează puternic și multiplu, o parte foarte mare din populație. Totodată, soluțiile adoptate de stat în vederea protecției celor aflați în suferință s-au dovedit și se dovedesc în continuare, mai ales din lipsă de mijloace, incapabile să oprească agravarea situației și cu atât mai puțin să determine ameliorarea acesteia. Ca urmare, se poate spune că, în țara noastră, prin amploarea și implicațiile pe care le cunosc, costurile sociale sunt tot mai greu de suportat, atât de către populație cât și de către stat.

În cele ce urmează vom face o analiză a fenomenelor și proceselor care provoacă neajunsuri materiale unei părți importante din populație.

⁵ Maria Poenaru, Maria Molnar, **Costul Social al Reformei în România**, Probleme Economice 1-2-3, Academia Română, I.N.C.E., Centrul de Informare și Documentare Economică, București, 1992, p.3.

DISCREPANȚA DINTRE EVOLUȚIA PREȚURILOR ȘI A DIFERITELOR CATEGORII DE VENITURI ALE POPULAȚIEI

Fenomenul care are repercusiuni, la scară națională, asupra condițiilor de trai ale populației este **inflația**, manifestată, în modul cel mai clar, prin creșterea prețurilor la bunurile și serviciile de consum. Rezultat al evoluției nefavorabile a raportului dintre cerere și ofertă, în condițiile regimului de prețuri liberalizate, creșterea prețurilor a devansat cu mult și mai tot timpul mărirea veniturilor nominale și ca urmare a determinat diminuarea puterii de cumpărare.

Evoluția veniturilor salariale medii nete în raport cu prețurile

În intervalul octombrie 1990-martie 1998 prețurile și tarifele la bunurile și serviciile de consum au crescut de 500 de ori (tabelul nr.1), din care: tarifele la servicii au sporit de 563 de ori, prețurile la mărfurile alimentare de 527 de ori, la produsele nealimentare de 458 de ori, în timp ce veniturile salariale medii nete au crescut de numai 280 de ori. Luând luna octombrie din perioada 1990-1997 și luna martie din 1998, evoluția prețurilor și a veniturilor salariale medii nete a fost cea prezentată în tabelul următor:

Tabelul nr. 1
Indicii prețurilor și ai veniturilor salariale medii nete în perioada
octombrie 1990-martie 1998

- %-

	octombrie:								martie
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Indicii prețurilor	100,0	352,6	1035,0	4291,3	8103,3	10073,5	14615,4	39345,8	50001,8
Indicii veniturilor salariale medii nete	100,0	287,8	705,3	2335,4	4700,7	7106,4	10973,4	23350,7	27952,7

Raportând indicele veniturilor salariale medii nete la indicele prețurilor rezultă că, în martie 1998 față de octombrie 1990, puterea reală de cumpărare a scăzut cu circa 44%. Altfel spus, cu veniturile salariale medii din martie 1998 se putea cumpăra circa 56% din ceea ce s-a putut cumpăra în octombrie 1990.

Diferențierea nivelelor de salarizare de la un domeniu la altul și mai ales dinamica diferită⁶ au defavorizat în proporții variate diversele grupe de salariați. Acest fapt rezultă din datele următoare:

⁶ Această evoluție își are cauzele în presiunile revendicative, în grevele declanșate de salariații din diferite domenii de activitate, începând cu anul 1990.

Tabelul nr. 2

Dinamica veniturilor salariale medii nete pe diverse ramuri
în perioada 1990-1998

- %-

Ramuri: (0)	1993 (1)	1994 (2)	oct*: 1995 (3)	1996 (4)	1997 (5)	martie 1998 (6)	col.(6)/ Indicele general al prețurilor din martie'98 (7)
industrie	2518,2	4863,0	7670,5	12417,8	25892,6	30231,7	60,5
-extractivă	2803,8	5567,9	8365,2	13232,6	29314,5	36814,6	73,6
-prelucrătoare	2325,6	4590,7	7370,2	11842,3	23935,2	27670,9	55,3
-energie electrică și termică	2481,9	5914,5	7869,9	12850,7	31822,6	38781,6	77,6
Agricultură	1882,6	3632,1	5505,0	8288,7	15715,5	17947,1	35,9
Construcții	2287,5	4346,5	6613,0	10157,6	20675,1	24148,8	48,3
Transporturi	2493,8	5282,5	7071,0	11820,9	25919,6	27589,0	55,2
Comerț	2475,1	4899,7	7669,8	11031,8	23444,9	28522,7	57,0
Hoteluri și restaurante	2352,0	4402,7	6942,1	10148,3	20621,7	23813,7	47,6
Învățământ	2091,4	4797,4	7434,4	9661,4	24276,8	30344,9	60,7
Sănătate	2194,5	4782,8	5945,7	8605,4	18806,4	24524,5	49,1
Administrație publică	1826,6	3664,4	5319,0	7447,4	17196,8	24355,0	48,7

* octombrie 1990 = 100

Sursa: Buletin statistic trimestrial nr.3/1998, p. 25, CNS, București.

Potrivit datelor din ultima coloană, cei mai afectați în ceea ce privește puterea de cumpărare a veniturilor lor salariale au fost salariații din agricultură, din hoteluri și restaurante, din construcții, din administrația publică și din sănătate.

Amploarea dificultăților în care se zbat multe familii de salariați din țara noastră rezultă și din gradul de acoperire a nivelurilor minime de trai de veniturile salariale medii nete, la care, în cazul familiilor cu copii în întreținere se adaugă și alocațiile acordate de stat. Dacă se ia o familie alcătuită din patru persoane (cuplu de părinți plus doi copii minori), un venit salarial mediu net și alocațiile cuvenite copiilor au putut acoperi, în toată perioada 1990-1998 (martie), doar o parte din necesarul unui trai decent, oscilând între 71%, în 1991, și 37% în 1998 (a se vedea tabelul nr. 3).

Deosebit de grav este faptul că, dacă în octombrie 1990, un venit salarial mediu net la nivelul economiei naționale plus alocațiile cuvenite celor doi copii permiteau familiei luate ca exemplu să acopere necesarul de consum estimat pentru minimul de subzistență, în continuare, aceste venituri luate laolaltă s-au aflat cu mult sub acest minim. Pentru familiile de salariați ale căror venituri se situează sub media pe economia națională, condițiile de viață sunt crâncene.

Tabelul nr. 3

Evoluția gradului de acoperire a minimului de trai decent și de subzistență⁷ de veniturile salariale medii nete plus alocațiile pentru copii în perioada octombrie 1990-martie 1998

- %-

	octombrie:								martie
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Venitul salarial mediu net plus alocațiile a doi copii/ Minimul de trai decent	71,2	56,7	46,3	37,3	38,7	46,9	49,6	43,3	40,8
Venitul salarial mediu net plus alocațiile a doi copii/ Minimul de subzistență	116,8	93,4	76,3	61,6	63,9	77,4	81,8	71,4	67,4

Șomajul - o altă expresie a costurilor sociale

Șomajul reprezintă o problemă cu implicații multiple în societatea românească, aflată în tranziție. Pe de o parte, acesta are efecte profunde asupra nivelului de trai al celor ce și-au pierdut locurile de muncă, prin scăderea drastică a veniturilor, iar pe de altă parte, acesta împovărează societatea care încearcă să acopere, într-o anumită măsură, pierderile suferite de șomeri prin acordarea ajutorului de șomaj (9 luni) și a alocației de sprijin (18 luni).

Șomerii cunosc dificultăți sporite sub aspect material, în principal din cauză că veniturile legiferate pentru o perioadă determinată scad brusc, fiind mult sub nivelul salariului nominal încasat anterior intrării în șomaj. Potrivit prevederilor legale, ajutorul de șomaj reprezintă drepturile bănești convenite timp de 270 de zile de la intrarea în șomaj. La nivelul țării în perioada 1991-1997, raportul dintre ajutorul mediu de șomaj și venitul salarial mediu net a variat între 42,9% și 19,6 %.

Față de creșterea prețurilor, puterea de cumpărare a ajutorului mediu de șomaj a cunoscut evoluția din tabelul nr. 4.

Tabelul nr. 4

Evoluția puterii de cumpărare a ajutorului de șomaj în perioada 1991-1997

- %-

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Indicele ajutorului de șomaj	100,0	186,3	522,8	1588,6	1992,2	2968,8	7771,4
Indicele prețurilor	100,0	310,4	1105,3	2616,2	3461,2	4804,1	12240,8
1/2	100,0	60,0	47,3	60,7	57,6	61,8	63,5

⁷ Gradul de acoperire a celor două niveluri minime de trai a fost determinat prin raportarea veniturilor salariale medii nete plus alocațiile pentru copii la nivelurile minime stabilite de un colectiv de cercetători din ICCV condus de dr. Gheorghe Barbu.

Datele din tabel arată că, între anii 1992-1997, puterea de cumpărare a ajutorului mediu de șomaj a cunoscut un grad relativ constant (în jur de 60%); anul cu situația cea mai gravă a fost 1993 (47% față de anul luat drept referință, 1991).

Eliminarea sau diminuarea subvențiilor la produsele alimentare și la serviciile absolut necesare în consum au determinat, prin mecanismul de piață al cererii și ofertei o creștere fără precedent a prețurilor. Ca urmare, în 1996, un ajutor de șomaj însoțit de două alocații de stat pentru copii a reușit să acopere doar 15% din minimumul de trai decent și un sfert din minimumul de subzistență al unei familii constituite din doi adulți și doi copii în întreținere (tabelul nr.5).

Situația pe ansamblul intervalului se poate aprecia ca foarte grea, mai ales în anii în care chiar cu două ajutoare de șomaj și două alocații de stat pentru copii, nu puteau acoperi mai mult de 27% din minimumul de trai decent.

Tabelul nr. 5

Gradul de acoperire a minimumului de trai decent și de subzistență în cazul unei familii de șomeri constituite din patru persoane

octombrie:							
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ajutor de șomaj -lei	3.200	5.960	16.730	50.834	63.750	95.000	248.685
Alocația pentru primul copil -lei	575	1.150	4.360	6.400	9.000	12.500	50.000
Alocația pentru al doilea copil -lei	625	1.200	4.360	6.400	9.000	12.500	90.000
Minimumul de trai decent -lei	19.450	57.150	236.950	447.400	555.700	805.500	2.164.200
Minimumul de subzistență -lei	11.800	34.650	143.650	271.250	336.900	488.350	1.312.000
1+2+3/4 (%)	22,6	14,5	10,6	14,2	14,7	14,9	24,6
1+2+3/5 (%)	37,3	24,0	17,5	23,5	24,3		29,6
1+1+2+3/4 (%)	39,1	25,0	17,8	25,6	26,2	26,7	29,5
1+1+2+3/5 (%)	64,4	41,2	9,4	42,2	43,2	44,0	48,6

Din tabelul de mai sus se pot desprinde următoarele concluzii:

1. Dacă în anul 1991, familia constituită din doi adulți și doi copii minori își putea acoperi, cu un ajutor de șomaj și două alocații de copii, 23% din necesarul unui trai decent, la sfârșitul intervalului, asemenea venituri asigurau mai puțin de 18% din acest minim.

2. Anul care a ridicat mari probleme pentru o familie de genul celei menționate la punctul unu a fost 1993 când, datorită eliminării în întregime a subvențiilor, s-a putut asigura numai 11% din minimumul de trai decent și 18% din minimumul de subzistență.

3. Dacă în anul 1991 două ajutoare de șomaj plus alocațiile pentru doi copii permiteau unei familii constituite din patru persoane să-și acopere 39% din necesarul unui trai decent, ulterior a apărut un decalaj mai mare, gradul de acoperire oscilând între 18% și 30%.

Erodarea puterii de cumpărare a alocației pentru copii

După anul 1990 fluctuațiile de pe piață, inflația în continuă creștere, modificarea nefavorabilă a raportului față de veniturile salariale au determinat și diminuarea puterii de cumpărare a alocației de stat pentru copii. Datele din tabelul următor evidențiază acest proces.

Tabelul nr. 6

Evoluția puterii de cumpărare a alocației pentru copii
în perioada octombrie 1990-martie 1998

	octombrie								martie
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Alocația pentru primul copil	100,0	250,0	500,0	1895,7	2782,6	3913,0	5434,8	21739,1	28260,9
2. Alocația pentru cel de-al doilea copil	100,0	231,5	444,4	1614,8	2370,4	3333,3	4629,6	33333,3	38888,9
3. Indicele prețurilor	100,0	352,6	1035,0	4291,3	8103,3	10073,5	14615,4	39346,9	50001,8
4. 1 / 3	100,0	70,9	48,3	44,2	34,3	38,8	37,2	55,3	56,5
5. 1+2 / 3	100,0	68,1	45,4	40,6	31,6	35,7	34,2	84,7	77,8

Notă: diferențierile care apar la indicele alocației pentru primul și cel de-al doilea copil au rezultat din raportarea acelorași sume (cu începere din 1993 până în trimestrul IV 1997) la sume diferite (așa cum au stat lucrurile până în 1993).

Între 1992 și 1996 alocația pentru copii a cunoscut cea mai scăzută putere de cumpărare, cea mai accentuată scădere întâlnindu-se în 1994 (34% la alocația primului și 31,6% la alocația celui de-al doilea copil); schimbările pozitive cu începere din 1997 au fost rezultatul majorării alocației la 50.000 lei (de la 12.500 lei) în februarie 1997, și al acordării alocației suplimentare pentru copii de la rangul 2 până la rangul 4.

Pensiile - venituri aflate sub presiunea realității

Un segment din populație puternic afectat de costurile sociale îl reprezintă pensionarii. Pe lângă efectul resimțit de întreaga populație ca urmare a stării economice, pensionarii au fost marcați și de alte fenomene, între care:

1. creșterea puternică a numărului de pensionari prin aplicarea unor legi adoptate pentru rezolvarea unei situații conjuncturale (legi care au vizat reducerea vârstei de pensionare);

2. blocajele financiare care au dus la întârzierea sau chiar neplata la fondul de stat al asigurărilor sociale a contribuțiilor din partea întreprinderilor de stat.

Doi indicatori ne pot oferi informații importante privind puterea de cumpărare a unei pensii medii nete în intervalul de timp 1990-1998, și anume:

1. raportul dintre indicele pensiei medii nete și cel al prețurilor;
2. gradul de acoperire asigurat de o pensie medie a minimurilor de trai decent și de subzistență estimate pentru familiile de pensionari.

Momentele cele mai dramatice ale incapacității unei pensii de asigurări sociale de a acoperi necesarul minim de consum estimat pentru un pensionar au fost anii 1993 (39%) și 1997 (40%). În ansamblul perioadei 1990-1997, pensia medie lunară a reprezentat puțin peste jumătate din cât a trebuit unui pensionar pentru a-și procura mărfurile și serviciile utilizate în anul 1990. Puterea de cumpărare a unei pensii de agricultor a fost și este și mai mică așa, cum se poate vedea din tabelul nr.7.

Anii cu situația cea mai defavorabilă au fost 1992 și 1993 când, din totalul de produse posibil a fi cumpărate în anul 1990, pensia nominală permitea doar procurarea unei cincimi (18%-18,5%).

Tabelul nr.7

Dinamica pensiei medii comparativ cu indicele prețurilor, în anii 1990-1997

-%-

Indice	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Pensia medie lunară	100,0	209,6	546,8	1690,3	3832,1	5499,9	7917,7	15912,4
Pensia medie lunară din agricultură	100,0	111,3	186,5	739,9	2511,1	3372,9	5335,0	14165,9
Indicele prețurilor	100,0	352,6	1035,0	4291,3	8103,3	10073,5	14615,4	39346,9
1/3	100,0	59,4	52,8	39,4	47,3	54,6	54,2	40,4
2/3	100,0	31,6	18,0	18,5	30,9	33,5	36,5	36,0

La sfârșitul anului 1990 (trimestrul IV), o pensie medie de asigurări sociale acoperea aproape în întregime (95,8%) necesarul estimat pentru subzistența unei persoane în vârstă din mediul urban. După aceea, mărimea menționată a permis acoperirea minimului de subzistență valabil pentru cazul considerat așa cum reiese din tabelul nr.8, numai în proporție de 38% până la 57%.

Tabelul nr.8

Gradul de acoperire a minimului de trai decent și de subzistență al unei persoane vârstnice din mediul urban cu o pensie medie de asigurări sociale

-%-

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Pensia medie/ Minimul de trai decent	67,5	40,4	35,9	26,7	32,2	37,2	37,2	27,8
Pensia medie/ Minimul de subzistență	95,8	57,3	50,9	37,9	45,7	52,8	52,5	39,2

SITUAȚIA LOCUINȚELOR - UN FACTOR AGRAVANT AL CONDIȚIILOR DE TRAI

Începând cu anul 1990 o parte din populația României a cunoscut o deteriorare a nivelului de trai ca urmare a încetinirii construcțiilor de locuințe și creșterii explozive a valorii prețurilor acestora. Mărirea prețului unui apartament sau al unei garsoniere, precum și creșterea chiriilor (la clădirile proprietate privată) au afectat în special stabilitatea materială și așa destul de fragilă a tinerilor, a cuplurilor nou formate, a categoriei celor trecuți în șomaj din întreprinderile cu locuințe sociale în care au avut loc restructurări și reduceri de personal.

După anul 1989, construcția de locuințe a înregistrat o scădere foarte mare: de la circa 159 mii locuințe/an în perioada 1981-1985, la numai 28 mii locuințe în anul 1992; începând din anul 1993 se constată o ușoară revigorare a activității construcțiilor de locuințe, îndeosebi în mediul rural. În anii 1994-1995 s-au construit în medie circa 36 mii locuințe/an, majoritatea în sectorul privat, aceasta reprezentând numai 1,6 locuințe noi pentru 1.000 de locuitori.

În condițiile în care inflația și lipsa resurselor financiare au determinat declinul activităților de construcție, s-a agravat criza de locuințe îndeosebi în mediul urban.

Aproape jumătate din locuințele construite în anii tranziției s-au realizat din fondurile populației, proporția respectivă crescând la circa 3/4 față de total, în ultimii doi ani.

Din datele anchetei sociologice efectuate de ICCV în luna iunie a anului 1996⁸, ca și din recensământul populației și locuințelor din ianuarie 1992, rezultă că familiile sărace au condiții grele de locuit, condiții ce constau în numărul redus de camere de locuit, în suprafața ce îi revine unei persoane, în gradul redus de salubritate și lipsa unor bunuri de folosință îndelungată din dotarea gospodăriei.

Potrivit datelor recensământului populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, peste 4% din populația țării dispunea de un spațiu de locuit care se situa sub 7 m.p. pe persoană, iar o parte din populația inclusă în acest procent (circa o pătrime) avea la dispoziție în jur de 5 m.p. Nemulțumirea își are cauza nu numai în suprafața locuibilă redusă, ci și în lipsa unor instalații (iluminat electric, apă curentă, canalizare, încălzire centrală) care sunt menite să asigure confort.

Datorită prețurilor unor bunuri de folosință îndelungată, acestea au devenit inaccesibile pentru familiile cu venituri modeste și cu atât mai mult pentru cele cu venituri mici sau fără venituri permanente. În ceea ce privește dotarea gospodăriei se remarcă lipsa aparatelor electrocasnice devenite uzuale, cum ar fi frigiderul, mașina de spălat rufe, aparatul radio, televizorul ș.a. dintr-un număr relativ mare de gospodării. În totalul gospodăriilor investigate (acestea fiind din categoria celor sărace), 37,2% la orașe și 67,9% la sate nu dispun de nici un tip de frigider, 70,1% la orașe și 76,8% la sate nu au mașină de spălat rufe, 51,8% la orașe și 42,9% la sate nu au radio, iar 24,8% (familiile monoparentale în proporție de 40,5%) la orașe

⁸ Datele prezentate provin din cercetarea a 193 de gospodării sărace cu mulți copii în întreținere.

și 32,1% (familiile monoparentale ajungând la 37,5%) la sate nu au televizor; un procent mare (21,2% la orașe și 19,6% la sate) nu au nici un dulap pentru haine. În București, proporția celor din urmă este mai mare, ajungând la peste 34%.

CONCLUZII

Aspectele prezentate în acest articol sunt relevante în privința procesului de sărăcire care este întâlnit în realitatea românească. În plus, ele permit evidențierea costurilor pe care le suportă unele categorii ale populației. Privațiuni de ordin material sunt semnalate la nivelul majorității populației, însă și mai accentuat la anumite segmente, dintre care: familii cu mai mulți copii, de salariați și de țărani, familii de șomeri, pensionarii etc. Consecințele pauperizării, mult mai evidente în mediul urban, antrenează și alte efecte negative, de ordin social, între care: creșterea ratei mortalității în special a celei infantile, creșterea ratei de divorțialitate ș.a.. Lipsa resurselor materiale a determinat și o creștere a ratei criminalității, apariția copiilor străzii, manifestarea mai puternică a abandonului școlar etc., probleme ce constituie subiecte de interes atât pentru instituțiile în competența cărora intră acestea, cât și pentru știință în general.